

მუხლი 359. კრედიტორის უარი ხელშეკრულებაზე

თუ ხელშეკრულება დადებულია იმ დათქმით, რომ მოვალემ, ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, უნდა დაკარგოს თავისი უფლებები, თუკი იგი თავის ვალდებულებებს არ შეასრულებს, მაშინ კრედიტორს ამ შემთხვევის დადგომისას შეუძლია გავიდეს ხელშეკრულებიდან.

I. ზოგადი	1
II. გამოყენების სფერო	2
1. ხელშეკრულების უმნიშვნელო დარღვევა	2
2. პირგასამტეხლო გასვლის დათქმის მაგივრად	3
III. ბრალი	4
IV. მტკიცების ტვირთი	4

I. ზოგადი

359-ე მუხლი წარმოადგენს განმარტების წესს¹ მხარეთა შეთანხმებისათვის, რომლითაც ისინი მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის სანქციად საპასუხო მოთხოვნის უფლებების დაკარგვას ითვალისწინებენ. ამგვარი შეთანხმების სიტყვასიტყვითი განმარტებისას, ის არის სახელშეკრულებო დათქმა ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში ხელშეკრულებიდან გამომდინარე უფლებების დაკარგვის შესახებ (*lex commissoria*), ანუ უფლების პირობადადებული დაკარგვა.² თუმცა კანონმდებლის გადაწყვეტილებით ამგვარი დათქმა არ წარმოადგენს მოთხოვნის უფლების შეთანხმებას გაუქმების პირობით 97-ე მუხლის შესაბამისად, არამედ გასვლის დათქმას — ხელშეკრულებით შეთანხმებულ გასვლის უფლებას,³ რომელიც იმეორებს კანონისმიერი გასვლის უფლების წინაპირობას (ვალდებულების დარღვევას), მაგრამ უფლებას აძლევს მხარეს გავიდეს ხელშეკრულებიდან დამატებითი ვადის დაწესების ან გაფრთხილების გარეშე.

ეს დანაწესი ითვალისწინებს ორივე მხარის ინტერესებს.⁴ კრედიტორისათვის ის ხელსაყრელია იმდენად, რამდენადაც მას ეძლევა არჩევანი ხელშეკრულების შენარჩუნებასა და გასვლას შორის. გაუქმების პირობის შემთხვევაში ხელშეკრულების შენარჩუნება მის ნებაზე აღარ იქნებოდა დამოკიდებული და მოვალეს შეეძლებოდა ვალდებულების შეუსრულებლობით უარი ეთქვა სამართლებრივ ურთიერთობაზე.⁵ მოვალისათვის ეს დანაწესი ხელსაყრელია იმდენად, რამდენადაც გასვლის შემთხვევაში ის ინარჩუნებს საპირისპირო მოთხოვნის უფლებებს 352-ე, 353-ე მუხლების შესაბამისად.⁶ 359-ე მუხლი წარმოადგენს მხოლოდ განმარტების წესს, რომელიც

¹ *ჰანტურია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, მუხ. 359, გვ. 263; *Schmidt*, Beck OK BGB, 35. Aufl., 2015, § 354, Rn. 1.

² *MüKo/Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 1.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 20 დეკემბრის № ას-490-466-2013 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, 2012 წლის 5 სექტემბრის № ას-127-124-2011 განჩინება.

⁴ *Schmidt*, Beck OK BGB, 35. Aufl., 2015, § 354, Rn. 1.

⁵ *ჰანტურია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, მუხ. 359, გვ. 262; *MüKo/Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 1.

⁶ *ჰანტურია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, მუხ. 359, გვ. 262.

მოქმედებს საექვოობისას, ის არ უზღუდავს მხარეებს თავისუფლებას შეათანხმონ პირგასამტეხლო, ან ცალსახად დადონ ხელშეკრულება გაუქმების პირობით. თუ სახეზეა მხარეთა ცალსახა ნება, მოვალემ ვალდებულების შეუსრულებლობასთან ერთად ავტომატურად დაკარგოს საპირისპირო მოთხოვნის უფლება, მაშინ ამ შემთხვევაზე პირდაპირ ან ანალოგიით გამოიყენება 420-ე მუხლი (შდრ. ველი 7). 359-ე მუხლის მხოლოდ მაშინ მოქმედებს, როდესაც მხარეთა ეს ხსენებული ნება ცალსახად ვერ დგინდება. ამის გამო არ დგება მოცემული დანაწესის **დისპოზიციურობის საკითხი**, რადგან თუ მხარეებს განსხვავებული წესის შეთანხმება სურთ, მაშინ საექვოობისას მოქმედი წესი თავისთავად გამოირიცხება.⁷

II. გამოყენების სფერო

- 3 მოცემული დანაწესის შესაბამისად ვალდებულების შეუსრულებლობა იდენტურია 352-ე მუხლში ხსენებული ვალდებულების შეუსრულებლობისა. **გასვლის დათქმას** წარმოადგენს მაგალითად შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც ექსპერტის მიერ მაქსიმუმ ერთი კვირის განმავლობაში ექსპერტიზის ჩატარებლობის შემთხვევაში დამკვეთი კარგავს მის მიმართ ინტერესს.⁸ პირდაპირი სახელშეკრულებო შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში,⁹ ნდობისა და კეთილსინდისიერების საფუძველზე ხელშეკრულების განმარტების შედეგად უნდა დადგინდეს, თუ კონკრეტულად **რომელი ვალდებულების შეუსრულებლობა** უნდა იწვევდეს საპირისპირო მოთხოვნის უფლების დაკარგვას გასვლის საფუძველზე.¹⁰ ჩვეულებრივ ვალდებულების შეუსრულებლობა მოიცავს ვალდებულების სრულ შეუსრულებლობას, არაჯეროვან შესრულებას, ასევე ვალდებულების შესრულების დაყოვნებას.¹¹
- 4 359-ე მუხლის შესაბამისი დათქმის ნამდვილობას ხელშეკრულების **სტანდარტულ პირობებში** შესაძლებელია წინ აღუდგეს 347 გ) მუხლი, რომლის მიხედვითაც ბათილია დებულება (მისი არამეწარმის მიმართ გამოყენების შემთხვევაში), რომელიც შემთავაზებელს უფლებას აძლევს გაუმართლებლად და ხელშეკრულებაში მითითებული საფუძვლის გარეშე უარი თქვას თავისი ვალდებულების შესრულებაზე. ამის გამო დათქმის ხელშეკრულების სტანდარტულ პირობაში გათვალისწინებისას აუცილებელია ასევე იმ საფუძვლის მითითება, რითიც გამართლებულია ხელშეკრულებიდან გასვლა დამატებითი ვადის დაწესებისა და გაფრთხილების გარეშე.

1. ხელშეკრულების უმნიშვნელო დარღვევა

- 5 გასვლის დათქმის შეთანხმების მიუხედავად, ნდობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპის (8 III) საფუძველზე უფლებამოსილ პირს მისი გამოყენების უფლება არ აქვს, თუ ვალდებულების **დარღვევა უმნიშვნელოა**,¹² განსაკუთრებით თუ ხანმოკლე ვადის

⁷ *Schmidt*, Beck OK BGB, 35. Aufl., 2015, § 354, Rn. 1.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 20 დეკემბრის № ას-490-466-2013 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, 2012 წლის 5 სექტემბრის № ას-127-124-2011 განჩინება.

⁹ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 20 დეკემბრის № ას-490-466-2013 განჩინება.

¹⁰ *Schmidt*, Beck OK BGB, 35. Aufl., 2015, § 354, Rn. 2.

¹¹ *Grüneberg*, in Palandt, 73. Aufl., 2014, § 354, Rn. 2; *MüKo/Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 2.

¹² *Grüneberg*, in Palandt, 73. Aufl., 2014, § 354, Rn. 2.

გადაცილებას ეხება საქმე.¹³ ამის საპირისპიროდ შესრულების მიმართ ინტერესის დაკარგვა გასვლის უფლების გამოყენების წინაპირობას არ უნდა წარმოადგენდეს,¹⁴ რადგან ამ შემთხვევაში კრედიტორს ისედაც აქვს გასვლის კანონისმიერი უფლება 405 II ბ) მუხლის შესაბამისად დამატებითი ვადის დაწესებისა და გაფრთხილების გარეშე. თუ ინტერესის დაკარგვა იქნებოდა ასევე 359-ე მუხლის გამოყენების წინაპირობა, მაშინ მას 405 II ბ) მუხლთან შედარებით დამოუკიდებელი გამოყენების სფერო აღარ ექნებოდა, რაც არ შეესატყვისება კანონმდებლის მიზანს.

თუ უფლებამოსილი პირი თვითონ არ ასრულებს **ჯეროვნად ნაკისრ ვალდებულებას**, 6 მაშინ ის უნდა კარგავდეს 359-ე მუხლის შესაბამისად მეორე მხარის მიერ ვალდებულების დარღვევის მოტივით ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებას, როგორც ეს გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაშია აღიარებული,¹⁵ რომლის გადმოღებაც საქართველოშიც მიზანშეწონილია.

2. პირგასამტეხლო გასვლის დათქმის მაგივრად

გასვლის დათქმა მხოლოდ მაშინ გვაქვს სახეზე, თუ მოვალემ ვალდებულების 7 შეუსრულებლობისას ყველა უფლება უნდა დაკარგოს.¹⁶ იმ შემთხვევაში, თუ ის მხოლოდ ცალკეულ უფლებებს კარგავს, ამგვარი დათქმა უნდა ჩაითვალოს არა გასვლის შეთანხმებად 359-ე მუხლის შესაბამისად, არამედ პირგასამტეხლოდ.¹⁷ მაგალითად,¹⁸ თუ მხარეები შეთანხმებენ ქირავნობის ხელშეკრულების ფარგლებში, რომ დამქირავებლის მიერ ქირავნობის ურთიერთობის ბრალეულად ნაადრევი დამთავრების შემთხვევაში, მან უნდა დაკარგოს დამქირავებლის მიწის ნაკვეთზე მის მიერ წამომართული შენობის ღირებულების ანაზღაურების მოთხოვნა, ეს შეთანხმება წარმოადგენს **პირგასამტეხლოს** და მოსამართლეს, როგორც ზემოთ ვახსენეთ (იხ. ველი 2), შეუძლია მხარის შესაბამისი მოთხოვნის საფუძველზე შეამციროს ის 420-ე მუხლის შესაბამისად. პირგასამტეხლოდ უნდა ჩაითვალოს ასევე უკვე განხორციელებული ნაწილობრივი შესრულებისა¹⁹ და სამომავლო საპასუხო შემოსავლის დაკარგვის შეთანხმება.²⁰ ასევე ნებისმიერი სხვა შეთანხმება, როდესაც ცალკეული უარყოფითი

¹³ RGZ 123, 238, 241.

¹⁴ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 20 დეკემბრის № ას-490-466-2013 განჩინება, სადაც სასამართლო კრედიტორის მიერ შესრულების მიმართ ინტერესის დაკარგვაზე მიუთითებს.

¹⁵ RGZ 117, 354, 356 f.

¹⁶ *Grüneberg*, in Palandt, 73. Aufl., 2014, § 354, Rn. 1; *MüKo/Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 1.

¹⁷ *Schmidt*, Beck OK BGB, 35. Aufl., 2015, § 354, Rn. 3.

¹⁸ BGH, NJW 1968, 1625.

¹⁹ BGH NJW 1968, 1625; BGH NJW 1960, 1568: „თუ მეუღლეები [მოპასუხეები] ა და ბ ამ დოკუმენტით გათვალისწინებულ თავის ვალდებულებას არ შეასრულებენ, მაშინ ბატონი გ [მოპასუხის მამკვიდრებელი] უფლებამოსილია მიწის ნაკვეთის ქირავნობის ხელშეკრულება ვადის დაცვის გარეშე მოშალოს, ამ ხელშეკრულების მე-8 პუნქტით გათვალისწინებული მეუღლეთა მოთხოვნის უფლება მათ მიერ აშენებული ქვის ნაგებობის ღირებულების ანაზღაურებასთან დაკავშირებით ქარწყლდება“.

²⁰ BGH NJW 1972, 1894: „თუ მე ხელშეკრულებას ან ამ ნების გამოვლენას რაიმე ფორმით დავარღვევ, ჩემთვის შეპირებული ყველა შემოსავალი დაუყოვნებლივ უნდა გაუქმდეს და კ-ს ცენტრალურ გაერთიანებას გადაეცეს სავალუტო რეზერვის გაზრდისა, ან თავისუფალი განკარგვისათვის“.

შედეგი მოვალისათვის (მაგ. ბეს დაკარგვა) ავტომატურად დგება, არ წარმოადგენს გასვლის დათქმას.²¹

- 8 ე. წ. „შესრულების ვადის გადმოწევის დათქმა“²², რომლის მიხედვითაც ვალდებულების ნაწილის შესრულების დაყოვნების შემთხვევაში მთლიანი ვალდებულება ხდება ვადამოსული, გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით არ წარმოადგენს არც პირგასამტეხლოს,²³ მაგრამ არ უნდა ჩაითვალოს არც გასვლის დათქმად.²⁴

III. ბრალი

- 9 359-ე მუხლის არ შეიცავს მითითებას იმასთან დაკავშირებით, უნდა იყოს თუ არა ვალდებულების **დარღვევა ბრალეული**. ამიტომაც, თუ მხარეთა შეთანხმებით პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული, ასევე განმარტების მეშვეობით უნდა დადგინდეს, აუცილებელია თუ არა, რომ ვალდებულების დარღვევა გამოწვეული იყოს მოვალის ბრალეული ქმედებით.²⁵ ჩვეულებრივ, გერმანული სასამართლო პრაქტიკა²⁶ განსხვავებული შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში ითხოვს ვალდებულების ბრალეულ შეუსრულებლობას.²⁷ თუმცა უფრო დამაჯერებელია საპირისპირო მოსაზრება,²⁸ რომელიც **პარალელს ავლებს კანონისმიერ გასვლის უფლებასთან** და მიუთითებს ბრალისაგან მის დამოუკიდებლობაზე. 405-ე მუხლის მიხედვით, გასვლის უფლების წინაპირობას არ წარმოადგენს მოვალის მიერ ვალდებულების ბრალეული დარღვევა. ამიტომაც არადამაჯერებელია, რომ დამატებითი გასვლის უფლების შეთანხმებისას უფლებამოსილი პირი თანახმა იყოს გასვლის ამ წინაპირობის გამკაცრებაზე. თუმცა ბრალის საკითხი არ დგება ფულადი ვალდებულების დაყოვნების შემთხვევაში, რადგან მოვალე ფინანსური ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის ყოველთვის პასუხისმგებელია.²⁹

IV. მტკიცების ტვირთი

- 10 მტკიცების ტვირთს გასვლის დათქმის შეთანხმებისათვის **ატარებს კრედიტორი**.³⁰ თუ მოვალე მიუთითებს ვალდებულების ჯეროვან შესრულებაზე, მაშინ ის ატარებს მტკიცების ტვირთს.³¹ ასევე თუ ის უთითებს იმ გარემოებაზე, რომ გასვლის უფლების

²¹ MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 3.

²² Vorfalligkeitsklausel.

²³ BGH NJW 1986, 46, 48.

²⁴ MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 3.

²⁵ RGZ 92, 391; RGZ 117, 355 f.; BGH NJW 1981, 1601.

²⁶ BGH, NJW 1981, 1601.

²⁷ *Grüneberg*, in Palandt, 73. Aufl., 2014, § 354, Rn. 2.

²⁸ *Lobinger*, in Soergel BGB Kommentar, Band 5/3, 13. Aufl., 2010, § 354, Rn. 3; MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 3.

²⁹ MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 4.

³⁰ MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 5.

³¹ *Grüneberg*, in Palandt, 73. Aufl., 2014, § 354, Rn. 2.

ბოლო დამუშავება: 24 მაისი 2016

მომნიჭებელი ვალდებულების დარღვევა ბრალეული უნდა იყოს, მასვე ეკისრება ამ შეთანხმების მტკიცების ტვირთი, რადგან ეს მის ინტერესებშია.³²

³² MüKo/*Gaier*, BGB, 6. Aufl., 2012, § 354, Rn. 5.